

PUSKÁS ÉS KORA

Borsi-Kálmán Béla: *Az aranycsapat és a kapitánya. Sorsvázlatok a magyar futballpályák világából*

■ Borsi-Kálmán Béla kötete üdítő, szórakoztató, élvezetes olvasmányt nyújt mindazok számára, akik érdeklődnek a magyar labdarúgás „hőskora”, vagyis a szocialista rendszerrel nagyjából egybeeső időszak iránt, melyben a magyar foci világszerte elismertnek számított. A fotókkal, anekdotákkal gazdagon illusztrált könyv elsősorban Puskás Ferenc személye köré összpontosul, a köré az ember köré, akit az utókor a leginkább hajlamos az összes valaha élt magyar futballista közül mitizálni, személye köré legendakört szőni. Puskás Ferenc jóval több, mint egykori labdarúgó, a magyar történelem egyik mitikus figurája, akit szinte mindenki magáénak tekint, és olyan fényben látja, amilyenben az ő számára a leginkább megfelelő.

Jelen könyv esetében három fő tényezőt kell külön-külön szemügyre vennünk, s ez a három egyenként is alkalmas arra, hogy közelebbről megvizsgáljuk. Az egyik a felhasznált irodalom nagy mennyisége és változatossága, melyben megtalálhatóak az újság- és szakcikkek, a levéltári források (itt nagy szerepet kapnak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának fondjai), bizonyos interjúk és az a szakirodalom, melyben kimondottan sporthoz kapcsolódó, illetve általános, a kor történelmi közegét és gondolkodásmódját megértetni hivatott általánosabb munkák egyaránt fellelhetők. Ezek között megtalálhatóak Bocskás Miklós, Deák Zsigmond, Kő András, Krausz Tamás és Szegedi Péter írásai éppen úgy, mint olyan érintőlegesen releváns források, mint Hemingway *Afriakai vadásznaplója* vagy a Stéphan Courtois által szerkesztett *A kommunizmus Fekete Könyve* is. A visszaemlékezések ugyanúgy nagy szerepet kapnak, mind a szerző, mind mások – Buzánkszky Jenő, Varga Zoltán, Albert Flórián, George Best stb. – visszaemlékezései.

A másik tényező, amely alapvetően határozza meg ezt a munkát, Borsi-Kálmán Béla sajátos, egyéni írásmódja. A szerző, a tudományos történetírói diskurzus mellett, komoly ismeretekkel rendelkezik az irodalmi és újságírói stílusirányzatok területén, és ezeket alkalmazza, ötvözi írásaiban, kialakítva ezáltal saját, jellegzetes, élvezetes stílusát, mely utánozhatatlan. Gyakori stíluselemek: a párhuzamos cselekményvezetés; a bemutatott epizód/jelenet megszakítása egy első látásra nem odaillő probléma ismertetésével, hogy aztán a beillesztett ismertetőt követően ugyanott, de mégis másképpen, más fénytörésben folytassa ugyanannak az eseménynek az elbeszélését; nagyon sok az analógia a magyar, illetve a nyugati focitörténet köréből, akárcsak a történelmi párhuzam – mint például Puskás életének két különböző szakasza kapcsán a Farkas Mihály–Franco párhuzam –; gyakran indít meghökkenítő állítással, hogy a fejezet kisvártatva teljesen más irányt vegyen, aztán – valamiféle csattanó gyanánt – a legvégére térjen vissza a bevezető problémára. Aki élvezi Borsi-Kálmán stílusát, az nehezen fogja tudni letenni a könyvet.

A harmadik meghatározója a kötetnek maga a tartalom. Első ránézésre az egyes fejezetek sem függenek össze, még kronologikusan sem igen követik egymást az események. Olyan, ismert vagy kevésbé ismert anekdotákat, félig-meddig legendává vált elbeszéléseket lényegét át alapos dokumentáció, s nem kevés intuíció révén a szerző történelmi tényekké, mint Puskás afférja a nyugatnémet válogatott „sprőd” hátvédjével az 1954-es világbajnokságon és ennek tragikus következményei; a futballpályán és az öltözőben megnyilvánuló rivalizálása Kocsis-sal; a Czibor-epizód, mikor egy éjszakai kiruccanás során a legendás „rongylábú” balszélő az EMKE-bárban konfliktusba keveredett az ÁVH-sokkal; beilleszkedése